

6.6.2016

Dnro 5041/4/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

ASIAMIEHELLE SOITTAMINEN YKSINÄISYYSRANGAISTUKSEN AIKANA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 16.11.2015 oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä Hämeenlinnan vankilan menettelyä siinä, että hänen ei annettu soittaa asianajajalleen 11.11.2015 hänen ollessaan suorittamassa yksinäisyysrangaistusta.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan jollei muistutusta pidetä riittävänä seuraamuksena, vangille voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena sijoittaminen yksinäisyyteen enintään kymmenen vuorokauden ajaksi (*yksinäisyysrangaistus*).

Vankeuslain 15 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan yksinäisyysrangaistus sisältää omaisuuden hallussapidon, yhteydenpidon, kirjaston käytön, radio- ja televisio-ohjelmien seuraamisen sekä harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan rajoittamisen. Rajoituksista voidaan poiketa, jos siihen on vangin olosuhteisiin nähden syytä. Vangin oikeutta tapaamiseen ja ulkoiluun voidaan rajoittaa vain, jos tapaamisesta tai ulkoilusta aiheutuu vaaraa vangin omalle tai muiden turvallisuudelle.

Vankeuslain 15 luvun 18 §:n 2 momentin mukaan tarkemmat määräykset kurinpitorangaistuksen täytäntöönpanosta antaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Vankeuslain 12 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan vangille on annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä puhelimen käyttö voidaan sallia korvauksetta. Pykälän 2 momentin mukaan vankilan järjestyssäännössä voidaan antaa vankilan toiminnan ja järjestyksen kannalta välttämättömiä määräyksiä puhelimen käyttöajoista. Puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että vanki ilmoittaa, kehen hänellä on tarkoitus olla yhteydessä. Pykälän 3 momentin mukaan puhelimen käyttö voidaan keskeyttää tai evätä, jos näin on tarpeen tehdä rikoksen estämiseksi tai vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi.

3.2 Tapahtumat ja selvitykset

Kantelija suoritti yksinäisyysrangaistusta Hämeenlinnan vankilassa 9.-13.11.2015 välisen ajan. Kantelija pyysi vartijalta aamulla 11.11.2015 saada soittaa asianajajalleen ja vartija oli tällöin

kehottanut häntä täyttämään asiasta asiointilomakkeen. Asiointilomakkeeseen kantelija oli kirjoittanut, että hänen pitää päästä soittamaan asianajajalle ja että asia on tärkeä. Rikosseuraamusesimies oli vastannut kantelijalle samana päivänä, että kantelija pääsee soittamaan, kun yksinäisyysrangaistus on suoritettu.

Hämeenlinnan vankilan selvityksessä vedotaan kielteisen ratkaisun perusteena siihen, että vankeuslain mukaan yksinäisyysrangaistus sisältää yhteydenpidon rajoittamisen. Asiointilomakkeeseen vastannut rikosseuraamusesimies kertoi arvioineensa asiassa kantelijan soittotarpeen kiireellisyyttä. Hän ei ollut pitänyt sitä akuuttina, koska kantelija ei ollut tutkintavanki eikä hänelle ollut keskeneräisiä oikeusasioita. Vankilan selvityksessä todetaan lisäksi, että asia ei näyttäisi olleen kantelijan kannalta kiireellinen, koska hän oli soittanut asianajajalleen vasta viisi päivää yksinäisyysrangaistuksen päättymisen jälkeen eli 18.11.2015.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen (jäljempänä LSRA/Alke) näkemyksen mukaan vankeuslaissa oleva maininta yhteydenpidolle asetettavista rajoituksista mahdollistaa sen, ettei yksinäisyysrangaistusta suorittavalla vangin lähtökohtaisesti ole mahdollista pitää yhteyttä puhelimitse vankilan ulkopuolelle rangaistuksen toimeenpanon aikana ilman erityistä hänen olosuhteisiinsa liittyvää syytä. Tulkinnalle katsotaan antavan tukea myös säännöksessä olevat maininnat sellaisista välttämättömiksi katsottavista toiminnosta, jotka tulee turvata vangille yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanon aikanakin. Puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa ei ole katsottu tapaamisten ja ulkoilun tavoin tällaiseksi toiminnaksi.

LSRA/Alke katsoi, että yksinäisyysrangaistuksen luonteesta johtuen vangilla saattaa ilmetä erityistä tarvetta ottaa yhteyttä asiamieheen rangaistuksen suorittamisen aikanakin. Aluekeskuksen mukaan säännös on tulkittavissa siten, että yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanosta lähtökohtaisesti aiheutuisi vangin olosuhteisiin perustuva poikkeuksellinen syy, jolloin pyyntöön koskien asiamiehelle soittamiseen tulisi suhtautua vankilan henkilökunnan toimesta myönteisesti.

LSRA/Alke katsoi edelleen, että eristysosaston soittoajan määrittämiselle järjestyssäännössä ei ole tarvetta, koska yksinäisyysrangaistuksen aikana mahdollisesti tapahtuvissa asiamiespuheluissa on kyse vangin olosuhteiden perusteella pääsääntöön tehtävästä poikkeuksesta. Soittomahdollisuudesta tiedottamisen tulee tapahtua järjestyssäännön sijaan osaston henkilökunnan toimesta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö oli lausunnossaan samaa mieltä aluekeskuksen kanssa. Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan yksinäisyysrangaistusta suorittavan pyytäessä saada soittaa asiamiehelleen, on siihen lähtökohtaisesti annettava mahdollisuus. Vankilan henkilökunnan ei pitäisi lähteä arvioimaan sitä, mistä puhelussa mahdollisesti on kyse, ottaen huomioon asiamiehen ja päämiehen välinen luottamuksellinen suhde. Keskushallintoyksikön mielestä vankilan virkamiesten tulee tällaisissa tilanteissa varmentaa vain, että puhelintietojärjestelmässä on kyseisen asiamiehen yhteystiedot.

3.3

Kannanotto

Yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanoon sisältyy erilaisia vangille asetettuja rajoituksia, jotka voivat kohdistua muun muassa omaisuuden hallussapitoon ja yhteydenpitoon. Säännöksen mukaan rajoituksesta voidaan poiketa, jos siihen on vangin olosuhteisiin nähden syytä. Lain esitöissä (HE 263/2004 vp s.191) todetaan, että ”tällaisista rajoituksista voitaisiin poiketa yksittäistapauksessa, kun siihen on erityistä syytä”. Rikosseuraamuslaitoksen

keskushallintoyksiköllä on toimivalta antaa tarkempia määräyksiä yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanosta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamassa määräyksessä kurinpitörangaistusten täytäntöönpanosta (13/004/2010) on annettu tarkempia määräyksiä muun muassa siitä, mitä omaisuutta vangille on annettava haltuun sekä siitä, että ulkoilu, peseytyminen ja saunassa käynti voi tapahtua yhdessä muiden yksinäisyysrangaistusta suorittavien vankien kanssa. Määräyksessä ei ole otettu kantaa puhelimen käyttöön yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen aikana. Käsitykseni mukaan on osittain epäselvää ja tulkinnanvaraista mistä yhteydenpidon rajoittamiseen liittyvistä asioista tarkempia määräyksiä voidaan antaa.

Käsitykseni mukaan yhteydenpidolla ja sen rajoittamisella voidaan tarkoittaa puhelimitse tapahtuvan yhteydenpidon lisäksi muun muassa tapaamisissa ja ulkoilun aikana tapahtuvia yhteydenpitoja. Vankeuslain mukaan yhteydenpidon rajoittaminen ei kuitenkaan koskisi tapaamisia eikä ulkoiluita kuin poikkeuksellisesti, eli vain silloin jos siitä aiheutuisi vaaraa vangin omalle tai muiden turvallisuudelle. Edellä mainitut säännökset tukevat osaltaan sellaista tulkintaa, että yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanoon sisältyvän yhteydenpidon rajoittamiseen voi sisältyä myös puhelimen käytön rajoittaminen.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen selvitti omana aloitteenaan vankien soittomahdollisuuksia suljetuissa vankiloissa (24.9.2013, dnro 933/2/11). Aloitteessa selvitettiin yhtenä asiana vankiloiden käytäntöjä asianajalle soittamisessa yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen aikana. Saatu selvitys ei ollut täysin kattava, mutta sen perusteella vaikuttaa sillä, että vangeille lähtökohtaisesti annettiin mahdollisuus soittaa asiamiehelle yksinäisyysrangaistuksen aikana.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ja LSRA/Alke katsovat, että yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanosta lähtökohtaisesti aiheutuu sellainen vangin olosuhteisiin perustuva poikkeuksellinen syy, jolloin vangin tulisi saada soittaa asiamiehelleen. He päätyivätkin siihen, että yksinäisyysrangaistusta suorittavan vangin tulisi pyytäessään saada soittaa asiamiehelleen.

Voin yhtyä edellä todettuihin näkemykseen siitä, että asiamiehelle soittamista voidaan perustella myös edellä mainitulla perusteella. Asiamiehelle soittamisen sallimista voidaan kuitenkin perustella myös muilla perusteilla. Mielestäni yksinäisyysrangaistuksen yhteydenpidon rajoittamisella tarkoitetaan vangin yhteydenpitoa muihin vankeihin ja osittain myös vankilan ulkopuolisiin henkilöihin. Käsitykseni mukaan yhteydenpidon rajoittamisella yksinäisyysrangaistuksen aikana ei ole tarkoitettu rajoittaa vangin yhteydenpitoa asiamieheensä, tapahtuu yhteydenpito häneen sitten tapaamisena tai puhelimitse. Pidän painavastoin tärkeänä, että yksinäisyysrangaistuksen suorittamisen aikana vangilla on mahdollisuus tarvittaessa saada kiireellisestikin yhteys asiamieheensä. On mahdollista, että asia voi liittyä esimerkiksi yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanoon tai hallintotuomioistuimeen tehtävään valitukseen.

Yksinäisyysrangaistusta suorittavan vangin esittäessä pyynnön saada soittaa asiamiehelleen, asiassa tulee käsitykseni mukaan menetellä samalla tavoin kuin menetellään normaalille asuinosaustolle sijoitetun vangin kanssa kyseisessä tilanteessa.

Vankeuslain mukaan puhelimen käytön ehdoksi voidaan asettaa, että vanki ilmoittaa kenelle hän on soittamassa. Laillisuusvalvontakäytännössä on katsottu, että asiamiehelle soittaessa ei voida edellyttää, että ilmoitus pitäisi tehdä jo soittoa edeltävänä päivänä (esim. 2412/4/07). Yksinäisyysrangaistusta suorittavan tulisi lähtökohtaisesti saada soittaa asiamiehelleen

samana päivänä kun hän sitä pyytää. Kantelijan tapauksessa yksinäisyysrangaistusta oli jäljellä vielä kaksi vuorokautta silloin hän pyysi saada soittaa asianajajalleen.

Asiamiehellekin soitettavien puheluiden osalta voidaan yleensä jossain määrin ottaa huomioon vankilan muu toiminta sekä tarve sovittaa vankien puhelimenkäyttö sen mukaan. Tällöin tulee aina ottaa huomioon asian mahdollinen kiireellisyys ja tarvittaessa tiedustella sitä vangilta. Tällöin ei voida kuitenkaan asianajosalaisuus huomioiden edellyttää, että vangin tulisi kertoa mitä asiaa yhteydenpito koskisi tai muutakaan tarkempaa selvitystä asian kiireellisyydestä. Käsitykseni mukaan vangin oma ilmoitus asian tärkeydestä tai kiireellisyydestä on tällöin riittävä peruste asiamiehelle soittamiselle.

Pidän myös erittäin ongelmallisena sitä, että vankilassa tehdään arvioita asianajalle soittamisen kiireellisyydestä kuitenkaan tietämättä soiton varsinaista syytä tai perustetta. Vankeusvangeille voi olla samalla tavoin kuin tutkintavangeilla tarvetta sellaisten oikeudellisten asioiden hoitamiseen, joissa on turvauduttava puhelimitse luottamukselliseen asianajopalveluun. Hämeenlinnan vankilan selvityksessä vedotaan myös siihen, että kantelijan asia ei näyttäisi olleen kiireellinen, koska hän oli soittanut asianajajalleen vasta viisi vuorokautta yksinäisyysrangaistuksen jälkeen. Tällaiselle jälkikäteisarviolle ei voida kuitenkaan antaa merkitystä arvioitaessa vankilan toiminnan asianmukaisuutta asiassa.

Yksinäisyysrangaistukset pannaan yleensä täytäntöön erityisosastolla. Yhdyn Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja LSRA/Alken näkemykseen siitä, että eristysosaston järjestyssäännössä ei ole tarvetta antaa säännöksiä siitä, milloin yksinäisyysrangaistusta suorittava voisi soittaa asiamiehelleen.

Edellä todetun perusteella katson Hämeenlinnan vankilan menetelleen virheellisesti kun se ei antanut kantelijan soittaa asianajajalleen yksinäisyysrangaistusta suorittaessaan. Säännösten osittaisen tulkinnanvaraisuuden johdosta en katso asian antavan minulle aihetta muuhun, kuin että saatan Hämeenlinnan vankilan tietoon ja huomioitavaksi tämän päätökseni.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen asianmukaisesta menettelytavasta yksinäisyysrangaistusta suorittavan pyytäessä saada soittaa asiamiehelleen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja Hämeenlinnan vankilan tietoon lähettämällä heille jäljennöksen tästä päätöksestäni. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä pyydetään ilmoittamaan päätöksestä muille rikosseuraamusalueiden aluekeskuksille.